

Nr 34

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag.

Genom en den 16 mars 1962 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 129, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 om höjning av vissa underhållsbidrag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Är någon pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag i svenskt mynt till make, förutvarande make, barn, adoptivbarn, makes barn, makes adoptivbarn, fader, moder eller adoptant, och har bidragets belopp senast bestämts genom dom som meddelats före den 1 januari 1955 eller genom avtal som slutits före sagda dag, skall med hänsyn till penningvärdets fall bidraget utgå med förhöjning enligt vad nedan stadgas.

Är någon pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag i svenskt mynt till make, förutvarande make, barn, adoptivbarn, makes barn, makes adoptivbarn, fader, moder eller adoptant, och har bidragets belopp senast bestämts genom dom som meddelats före den 1 januari 1960 eller genom avtal som slutits före sagda dag, skall med hänsyn till penningvärdets fall bidraget utgå med förhöjning enligt vad nedan stadgas.

Vad nu — — — — — angivna grunder.

2 §.

Förhöjningen skall utgöra, där bidragets belopp blivit bestämt genom dom som meddelats eller avtal som slutits under år 1940 eller tidigare *nitio procent*, under något av åren 1941—1946 *femtiofem procent*, under något av åren 1947—1950 *fyrtiofem*

Förhöjningen skall utgöra, där bidragets belopp blivit bestämt genom dom som meddelats eller avtal som slutits under år 1940 eller tidigare *ett-hundratio procent*, under något av åren 1941—1946 *åttiofem procent*, under något av åren 1947—1950 *sjut-*

¹ Senaste lydelse av 1 och 2 §§ se SFS 1957:176.

procent, under år 1951 tjugo procent och under något av åren 1952—1954 tio procent av beloppet.

tio procent, under år 1951 fyrtiofem procent, under något av åren 1952—1955 trettio procent, under något av åren 1956 och 1957 tjugo procent samt under något av åren 1958 och 1959 tio procent av beloppet.

Uppkommer öretal vid beräkning av förhöjningens belopp, skall detta avrundas till närmast lägre hela kron-tal.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1962 men skall icke äga tillämpning på bidrag, såvitt det belöper på tid före samma dag.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Genom lagen den 6 juni 1952 om höjning av vissa underhållsbidrag bestämdes, att familjerättsliga, periodiska underhållsbidrag med hänsyn till penningvärdets fall skulle utgå med förhöjning efter vissa angivna procentsatser. En ytterligare sådan höjning genomfördes år 1957 genom ändringar i nämnda lag. I propositionen föreslås, att återigen en generell höjning av de familjerättsliga underhållsbidragen skall genomföras. Enligt förslaget skall den sammanlagda förhöjningen utgöra för bidrag som blivit bestämt genom dom som meddelats eller avtal som slutits under år 1940 eller tidigare ett-hundratio procent, under något av åren 1941—1946 åttiofem procent, under något av åren 1947—1950 sjuttio procent, under år 1951 fyrtiofem procent, under något av åren 1952—1955 trettio procent, under något av åren 1956 och 1957 tjugo procent samt under något av åren 1958 och 1959 tio procent av beloppet. Vidare föreslås i förenklande syfte att, om öretal uppkommer vid beräkning av förhöjningens belopp, detta skall avrundas till närmast lägre hela kron-tal. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1962.

Inledning

Genom lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag stadgades med hänsyn till den försämring av penningvärdet, som ägt rum under det andra världskriget och tiden därefter, förhöjning efter angivna procentsatser av vissa familjerättsliga underhållsbidrag. En ytterligare sådan förhöjning genomfördes år 1957 genom ändringar i nämnda lag, varvid hänsyn togs till den fortsatta penningvärdeförsämring som inträtt till och med år 1956.

I en vid 1961 års riksdag väckt motion (II: 182) föreslogs dels att med hänsyn till den fortsatta penningvärdeförsämringen en ny generell upprä-

ning skulle ske snarast möjligt av sådana familjerättsliga underhållsbidrag, som avses i 1952 års lag, dels att frågan om generell uppräknig av dylika underhållsbidrag på grund av den allmänna standardhöjningen måtte utredas. Med anledning av motionen har riksdagen i skrivelse den 18 april 1961, nr 153, anhållit om en översyn av 1952 års lag. Vidare har riksdagen i skrivelsen hemställt, att motionen måtte, i vad den avser en uppräknig av underhållsbidrag på grund av standardhöjningen, överlämnas till familjerättskommittén för att i denna del beaktas vid kommitténs fortsatta arbete.

I sistnämnda avseende har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 maj 1961 förordnat i enlighet med riksdagens hemställan.

Vad angår frågan om ytterligare generell uppräknig av vissa familjerättsliga underhållsbidrag på grund av penningvärdeförsämringen har inom justitiedepartementet i september 1961 upprättats en promemoria med förslag härom.

Över promemorian har yttranden avgivits av hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms rådhusrätt, socialstyrelsen, överståthållarämbetet (efter hörande av barnavårdsnämnden i Stockholm, styrelsen för Stockholms stads rättshjälpsanstalt och statens socialvårdskon-sulent i första distriktet), socialpolitiska kommittén, Föreningen Sveriges härads-hövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Svenska socialvårdsförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges husmodersföreningars riksförbund och Yrkeskvinnors samarbetsförbund.

Beträffande gällande bestämmelser, departementspromemorians innehåll samt över promemorian avgivna remissyttranden får utskottet hänvisa till propositionen sid. 4—13.

Departementschefen

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande:

»Den år 1952 tillkomna lagen om höjning av vissa underhållsbidrag avser att bereda personer, som är berättigade till familjerättsliga underhållsbidrag, kompensation för värdeförsämring, som bidragen undergått till följd av prisutvecklingen. Syftet har därvid främst varit att tillgodose de frånskilda och ensamstående mödrarna och deras barn, vilka merendels lever i små ekonomiska förhållanden. Genom lagen har de underhållsberättigade fått sina bidrag höjda utan att de själva — med utnyttjande av de möjligheter i detta avseende, som giftermålsbalken och föräldrabalken erbjuder — behövt ta initiativ därtill. Härigenom har ifrågavarande lagstiftning otvivelaktigt fyllt en angelägen social uppgift.

År 1957 beslöts med hänsyn till den fortsatta penningvärdeförsämringen vissa ändringar i 1952 års lag. Ändringarna innebar, att de underhållsbidrag, som redan omfattades av lagen, ytterligare höjdes samt att lagen, som ditintills avsett underhållsbidrag, fastställda genom dom eller avtal under år 1950

eller tidigare, utsträcktes till att gälla även bidrag, vilka bestämts under åren 1951—1954.

Den generellt verkande uppräknigen av underhållsbidragen har genomförts i anslutning till de förändringar i penningvärdet, som avspeglats i de av socialstyrelsen uträknade serierna av levnadskostnadsindex och allmän konsumtionsprisindex. Uppräknigen har skett genom procentuell förhöjning av det ursprungligen fastställda bidragsbeloppet. Vid bestämmandet av storleken av denna förhöjning har bidragen indelats i grupper efter de år, då de blivit fastställda. Enligt lagens nu gällande lydelse skall förhöjningen utgöra, om bidragets belopp blivit bestämt under år 1940 eller tidigare 90 procent, under något av åren 1941—1946 55 procent, under något av åren 1947—1950 45 procent, under år 1951 20 procent och under något av åren 1952—1954 10 procent av beloppet. Den reglering av underhållsbidragens storlek, som sålunda skett, är emellertid icke absolut bindande. Rätten äger nämligen på yrkande av den underhållsberättigade eller den underhållsskyldige förordna på annat sätt om bidragsskyldigheten, när det föranleds av de i giftermålsbalken eller föräldrabalken givna reglerna om underhållsbidrag.

Sedan 1961 års riksdag i anledning av en härom väckt motion anhållit om översyn av 1952 års lag, har inom justitiedepartementet utarbetats en promemoria, vari föreslagits en förnyad allmän uppräknigen av familjerättsliga underhållsbidrag. Förslaget grundar sig — liksom det år 1957 genomförda — på den fortsatta prisutvecklingen och avser att ge kompensation för den värdeförsämring av underhållsbidragen, som inträtt på grund härav. Genom nämnda motion aktualiserades emellertid även frågan om uppräknigen av familjerättsliga underhållsbidrag på grund av den allmänna standardhöjningen. I denna del hemställde riksdagen, att motionen måtte överlämnas till familjerättskommittén för att beaktas vid kommitténs fortsatta arbete, och genom beslut den 12 maj 1961 har Kungl. Maj:t förordnat i överensstämmelse härmed. Enligt vad jag inhämtat pågår inom kommittén utredning av den sålunda väckta frågan. När kommitténs ställningstagande härtill föreligger, kan ett mera enhetligt bedömande göras av de spörsmål, som sammanhänger med en allmän höjning av familjerättsliga underhållsbidrag. Intill dess torde — med tillämpning av samma metod, som tidigare använts — uppräknigen av bidragen få anslutas till vad som är motiverat med hänsyn till penningvärdeförsämringen.

Det i departementspromemorian framlagda förslaget innebär en ytterligare förhöjning av de underhållsbidrag, som redan omfattas av 1952 års lag. Härutöver föreslås en generell uppräknigen av bidrag, som fastställts under åren 1955—1959. Sistnämnda bidrag har därvid fördelats på två årsgrupper, av vilka den ena avser bidrag, fastställda åren 1955 och 1956, och den andra bidrag, som bestämts under åren 1957—1959; för de äldre bidragen har gällande årsgruppering bibehållits oförändrad. De procenttal, med vilka bidragen föreslås höjda, har beräknats på grundval av konsumentprisindex för augusti 1961, då indextalet var 163. Enligt förslaget skall förhöjningen av bi-

dragen utgöra, där bidragets belopp blivit bestämt under år 1940 eller tidigare 100 procent, under något av åren 1941—1946 80 procent, under något av åren 1947—1950 65 procent, under år 1951 40 procent, under något av åren 1952—1954 30 procent, under något av åren 1955 och 1956 20 procent och under något av åren 1957—1959 tio procent av beloppet. I promemorian föreslås slutligen, att vid beräkningen av det belopp, varmed bidrag skall höjas, en avrundning skall ske till närmast lägre hela kronotal.

Vid remissbehandlingen har flertalet remissorgan godtagit förslaget. Från några håll förordas emellertid vissa jämkningar däri. I fråga om årsgruppingen av underhållsbidragen har sålunda socialpolitiska kommittén föreslagit, att den nuvarande årsgruppen 1947—1950 delas i två samt att bidrag, fastställda under år 1957, föres till samma grupp som de vilka blivit bestämda under åren 1955 och 1956. Kommittén — som i sitt remissvar räknat med fortsatta prisstegringar, bl. a. på grund av den då föreslagna höjningen av den allmänna varuskatten — har vidare förordat uppräknig av bidragen med högre procenttal än de i promemorian föreslagna; yrkande härom har beträffande de till den äldsta årsgruppen hänförliga bidragen framförts även av vissa andra remissorgan. Inom de av kommittén förordade årsgrupperna har denna föreslagit följande procenttal, nämligen 120 för årsgruppen 1940 och tidigare, 90 för årsgruppen 1941—1946, 80 för årsgruppen 1947—1948, 70 för årsgruppen 1949—1950, 50 för år 1951, 40 för årsgruppen 1952—1954, 25 för årsgruppen 1955—1957 och 10 för årsgruppen 1958—1959. I fråga om underhållsbidrag, som bestämts under tiden 1941—1946, har en remissmyndighet förordat, att höjningen begränsas till 70 procent. Slutligen må i detta sammanhang nämnas, att den i promemorian föreslagna avrundningen av beloppen till hela kronotal ej föranlett annan erinran än att ett par remissorgan förordat, att avrundningen göres till närmaste högre kronotal.

Vid bedömningen av frågan om en generell uppräknig av de familjerättsliga underhållsbidragen bör i första hand beaktas, att de som är beroende av dessa bidrag lever i små ekonomiska förhållanden och att därför varje förbättring av bidragen är av betydelse. Det kan vidare icke bestridas, att underhållsbidragen till barn utom äktenskap och till skilsmässobarn i åtskilliga fall utgår med belopp som inte på långt när är tillräckliga. Någon tvekan kan därför inte råda om att en ny generell uppräknig av de familjerättsliga underhållsbidragen nu bör ske.

Uppräkningen torde såsom föreslagits i departementspromemorian böra avse bidrag, som fastställts under år 1959 eller tidigare. Förhöjningen av de i dom eller avtal fastställda underhållsbidragen bör beräknas med utgångspunkt från konsumentprisindex sådant detta föreligger sedan år 1954 och från tiden dessförinnan kan erhållas genom omräknig av levnadskostnadsindex enligt 1935 års serie utan direkta skatter och sociala förmåner. Sedan promemorian upprättades har konsumentprisindex stigit ytterligare. Det senast framräknade indextalet, vilket avser januari 1962, är 167. Detta tal bör läggas till grund vid uppräknigen av underhållsbidragen. Den prisutveck-

ling, som avspeglar sig i nämnda tal, innebär en genomsnittlig indexökning för åren 1935—1940 med 159 procent, för åren 1941—1946 med 86 procent, för åren 1947—1950 med 70 procent, för år 1951 med 43 procent, för åren 1952—1954 med 31 procent, för åren 1955 och 1956 med 23 procent och för åren 1957—1959 med 11 procent. För vart och ett av åren 1955—1959 utgör den procentuella indexökningen respektive 26, 20, 15, 10 och 9 procent.

I fråga om den i departementspromemorian föreslagna uppdelningen av underhållsbidragen i vissa årsgrupper har jag — mot bakgrunden av den redovisade procentuella indexökningen — icke funnit anledning att frångå förslaget i vidare mån än att jag anser, att de under åren 1952—1955 fastställda bidragen bör hänföras till samma grupp, att bidrag, som bestämts under åren 1956 och 1957, bör bilda en grupp och att detsamma bör gälla bidrag, vilka fastställts under åren 1958 och 1959.

Beträffande storleken av den förhöjning av underhållsbidragen, som nu bör komma till stånd, vill jag erinra om att vid de tidigare generella uppräkningsarna skäl ansetts föreligga att hålla förhöjningen något i underkant, när det gällt de äldsta bidragen. Man har nämligen i fråga om dessa bidrag — som numera endast i undantagsfall avser underhåll till barn — räknat med att en anpassning skett å ömse sidor till det efter hand sänkta realvärdet, och vidare har framhållits, att de individuella förändringar som ägt rum vid sidan av penningvärdets förändringar är desto fler och större ju längre tid som förflutit sedan bidragsbeloppet fastställdes. Dessa synpunkter torde alltjämt förtjäna beaktande.

På grund av det anförda föreslår jag, att förhöjningen av de familjerättsliga underhållsbidragen skall — räknat från och med den 1 juli 1962 — utgöra, om bidragets belopp bestämts under år 1940 eller tidigare 110 procent, under något av åren 1941—1946 85 procent, under något av åren 1947—1950 70 procent, under år 1951 45 procent, under något av åren 1952—1955 30 procent, under något av åren 1956 och 1957 20 procent samt under något av åren 1958 och 1959 10 procent av beloppet.

Såsom föreslagits i departementspromemorian torde det belopp, varmed förhöjning skall ske, böra avrundas till närmast lägre hela kronor.»

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats det ovan återgivna lagförslaget.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,
att förevarande proposition, nr 129, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 12 april 1962

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herr Ahlkvist, fröken Mattson, herrar Alexanderson, Hilding, Hernelius, Wikner och Svanström; samt

från andra kammaren: herrar Landgren, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist, herrar Keijer, Fröding och fröken Bergegren.